

سوال

با همسر در حالی جماع کردم که نمی‌دانستم اذان صبح را گفته‌اند و متوجه نبودم و گمانم این بود که چند دقیقه مانده به ساعت پنج اذان است، اما بعدا دانستم که ربع ساعت پیش از ساعت پنج اذان می‌گویند. اکنون راه حل چیست و آیا من و همسر باید کفاره بدهیم؟ باید بگویم این کار با رغبت هر دوی ما بود و همچنین ما به تازگی و بیست و چهار ساعت قبلش از سفر برگشته بودیم و از اوقات نماز آگاهی نداشتیم و ناگهان هنگام صبح دومین روز بازگشت از سفر، آغاز رمضان را اعلام کردند.

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اگر مسئله چنان باشد که بیان کرده‌اید چیزی بر عهده شما نیست زیرا هر کس به گمان آنکه هنوز فجر طلوع نکرده چیزی از باطل کننده‌های روزه را انجام دهد سپس بعدا متوجه شود، بر اساس صحیح‌ترین قول از میان دو قول علما قضایی بر عهده او نیست و فرقی نمی‌کند این باطل کننده خوردن باشد یا نوشیدن یا جماع.

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - می‌گوید: «دوست دارم توضیح دهم که باطل کننده‌های روزه از جماع و خوردن و نوشیدن و دیگر موارد، روزه شخص را باطل نمی‌کند مگر به سه شرط:

۱ - اینکه به آن عالم باشد، و اگر نداند، روزه‌اش باطل نمی‌شود زیرا الله تعالی می‌فرماید:

وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا [سورة احزاب: ۵]

(و در آنچه اشتباهاً مرتکب آن شده‌اید بر شما گناهی نیست ولی در آنچه دلهایتان عمد داشته است [مسئولید] و الله است که همواره آمرزنده مهربان است).

و به دلیل این سخن حق تعالی که:

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا [سورة بقره: ۲۸۶]

(پروردگارا ما را مؤاخذه نکن اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم)،

حال آنکه الله تعالى در پاسخ آن فرمود: چنین کردم.

و به دلیل این سخن پیامبر - صلی الله علیه وسلم - که: «خطا و فراموشی و آنچه بدان مجبور شده‌اند از امت من برداشته شده است». جاهل نیز خطاکار است (یعنی از روی خطا مرتکب اشتباه شده نه از روی عمد) چه اگر عالم بود چنین نمی‌کرد، پس اگر چیزی از باطل کننده‌ها را از روی جهل انجام دهد ایرادی بر او نیست و روزه‌اش کامل و صحیح است، چه این جهل نسبت به حکم باشد یا نسبت به وقت.

مثال جهل به حکم: اینکه شخصی یکی از این باطل کننده‌ها را انجام دهد به گمان اینکه این روزه را باطل نمی‌کند، مانند آنکه به این گمان که حجامت روزه را باطل نمی‌کند، حجامت کند. به او می‌گوییم: روزه‌ات درست است و چیزی بر عهده تو نیست.

و مثال جهل به وقت: اینکه گمان کند هنوز فجر طلوع نکرده و چیزی بخورد، که در این صورت روزه‌اش درست است.

۲- اینکه به یاد داشته باشد، اما اگر از روی فراموشی باشد روزه‌اش باطل نمی‌شود.

۳- اینکه مُختار باشد، و اگر اختیاری نداشته باشد روزه‌اش باطل نمی‌شود».

(مجموع فتاوی الشیخ ابن عثیمین: ۱۹ / ۲۸۰).

از شیخ - رحمه الله - درباره شخصی پرسیدند که تازه ازدواج کرده و در پایان شب به گمان اینکه هنوز کمی از شب باقی است با همسرش همبستری کرده اما ناگهان صدای اقامه نماز را می‌شنود. درباره او چه می‌گویید و آیا چیزی بر گردن اوست؟

ایشان پاسخ دادند:

«نه، چیزی بر عهده او نیست، نه گناهکار است و نه باید کفاره دهد و نه قضا کند؛ زیرا الله تعالى می‌فرماید:

فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ (پس اکنون با آنان همخوابگی کنید) یعنی با زنان وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ (و بخورید و بیاشامید تا رشته سپید بامداد از رشته سیاه [شب] بر شما نمودار شود) [سوره بقره: ۱۸۷].

و این سه مانند هم است: هم‌خوابی با زنان، و خوردن و نوشیدن، و دلیلی وجود ندارد که باید میان آنها تفاوت قائل شد زیرا همه از ممنوعات روزه است و در صورتی که از روی جهل یا فراموشی رخ دهند چیزی [بر عهده شخص] نیست».

(اللقاء الشهري).

بنابراین مشخص می‌شود که چیزی بر عهده شما نیست، نه قضا و نه کفاره. این در صورتی است که آن روز را روزه گرفته‌اید.

اما اگر به گمان اینکه روزه شما با جماع فاسد شده روزه نشده‌اید تنها کاری که باید انجام دهید انجام قضای آن روز است.
والله اعلم.